

Nieuwsbrief van de Vrienden | April 2025

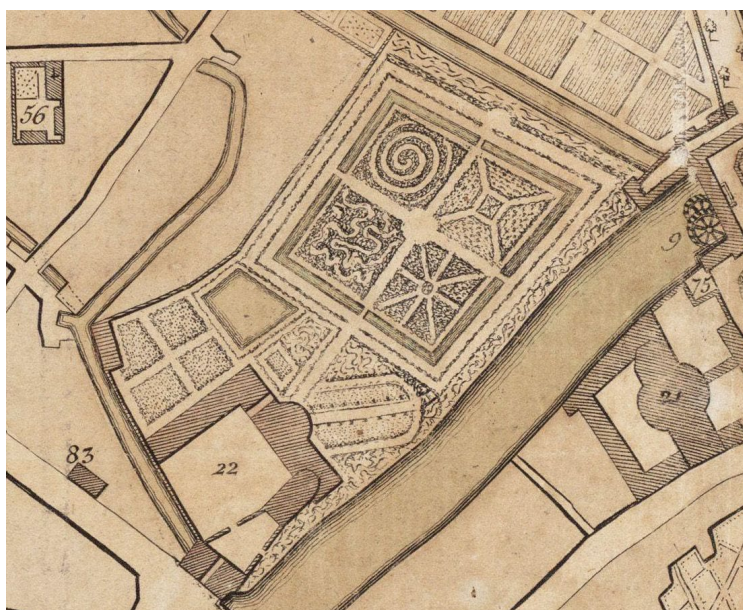
Object in de kijker

De Mechelse stadstuin

Onze stad kent binnen de ring verschillende tuinen. De Kruidtuin is daarvan de bekendste maar verder zijn er de Sinte-Mettetuin, de Karmelietentuin, het Sint-Romboutspark, de Rik Wouterstuin en de oude tuin van het voormalige OVAM-gebouw dat bij zijn heraanleg in 2012 de naam "Oh! Tuin" kreeg. En niet te vergeten natuurlijk de tuin van het Hof van Busleyden die vorig jaar in een nieuw jasje werd gestoken. Buiten de ring zijn er natuurlijk ook enkele parken waarvan het Vrijbroekpark meteen in de gedachten komt.

De naam "Kruidtuin" is eigenlijk niet juist voor het Mechelse park want die naam was oorspronkelijk alleen verbonden met het gedeelte van de tuin dat onmiddellijk grenst aan de negentiende-eeuwse uitbreiding van het huidige Atheneum Pitzemburg en waar Rembert Dodoens kruiden kweekte die hij in zijn *Cruijde Boeck* uit 1554 beschreef. Tegenwoordig wordt dit gedeelte van het park de Dodoenstuin genoemd. Wat er met de oorspronkelijke tuin van Dodoens gebeurde nadat hij in 1575 als lijfarts van Keizer Maximiliaan II naar Wenen verhuisde, is niet bekend.

Voorafgaand aan de aanwezigheid van Dodoens in Mechelen, werd het park bij de Commanderie van Pitzemburg bij de komst van de Duitse Orde al in 1269 aangelegd. In de loop van de zeventiende-eeuw onderging de tuin ingrijpende veranderingen. We kunnen het resultaat ervan zien op de door Joseph Hunin (1770-1851) circa 1800 getekende kadasterkaart van de stad Mechelen.

Vanuit de Commanderie vertrokken drie zichtassen die uitzicht boden op de Hanswijkkerk, de Dijle en de centrale tuin die vier trapeziëms omvatte, omzoomd met wandelpaden.

De kruidtuin wordt publiek gebied

In 1794 werd de Commanderie van Pitzemburg door de Fransen in beslag genomen. Na korte tijd de verblijfplaats te zijn geweest van aartsbisschop Jean-Armand de Rocquelaure (1721-1818) kocht de stad Mechelen het indrukwekkende pand, inclusief de tuin, in 1827 op. Vanaf 1837 werd de tuin onderhouden door de Société Royale d'Horticulture de Malines. Deze vereniging vestigde ook serrecomplexen in de tuin waarin jaarlijks plantententoonstellingen werden gehouden met onder andere tropische en subtropische planten.

Het duurde nog tot de jaren zestig van de negentiende eeuw vooraleer er plannen werden ontwikkeld voor een herinrichting van de stadstuin. Daarvoor werd de Duitse tuinarchitect Louis Fuchs (1818-1904) aangezocht. In 1862 was zijn ontwerp klaar en werd onmiddellijk met de uitvoering begonnen. De man was niet de eerste de beste en van hem zijn dan ook verschillende nog altijd toegankelijke stadstuinen bekend waaronder het Leopoldpark in Oostende. In plaats van een Franse tuin, zoals de tuin er tot die tijd uitzag, koos Fuchs voor een Engelse landschapstuin zonder geometrische figuren.

Centraal in het ontwerp stond de kiosk waarin fanfares in de zomer hun concerten konden houden. Verder vallen vier waterpartijen op. De Mechelse beeldhouwer Jozef Tuerlinckx (1809-1873) werd gevraagd een marmeren standbeeld van Dodoens te maken, een beeld dat in hetzelfde jaar 1862 gereed was en bij het 25-jarige jubileum van de Société werd onthuld.

Het stadspark als tuin voor alle Mechelaars

Toch opende de tuin zijn poorten pas in 1912 voor het publiek want tot die tijd was het uitsluitend toegankelijk voor de leden van de Société.

In 1912 kocht de stad de tuin over van de inmiddels tot Koninklijke Maatschappij voor Hofkunde omgedoopte Société. In 1950, honderd jaar nadat de grote ronde serre was gebouwd (toentertijd de grootste in België), werd zij afgebroken. Het bombardement van 1944 had het bouwwerk ernstig beschadigd en men besloot het niet opnieuw op te trekken. Ook de kiosk sneuvelde in de plannen voor de herinrichting van de tuin.

In 2009 werd een nieuw plan voor de inrichting van de Mechelse stadstuin opgesteld door Fondu Landscape Architect. In negen fasen werd het park flink onder handen genomen. Rond het standbeeld van Dodoens werd opnieuw in 2011 een echte "kruidtuin" aangelegd, die – een initiatief van Fons Van Dam, hoofd van de stedelijke dienst Natuur- en Groenontwikkeling – werd onderhouden door de Vrienden van Dodoens. Na het plotselinge overlijden van Fons in 2019 en na de Coronaperiode kwam aan dat peterschap van de kruidtuin helaas een einde. Op 23 december 2024 werd de grote speeltuin geopend op de plaats van de nog resterende serres die uiteindelijk ook werden afgebroken.

De werken aan de "Botaniek", zoals de Mechelaars zeggen, zijn bijna helemaal afgerond. Alleen de wandelpaden moeten nog aangepakt worden en hopelijk worden ook de beelden van Ernest Wijnants die de tuin sieren gerestaureerd. In 2019 vierde de tuin zijn 750ste verjaardag. Die is niet uitbundig gevierd maar het is stellig een van de oudste nog bestaande in deze regio en misschien zelfs in België. Toch iets om over na te denken...

Wim H  sken

Bronnen

- Elise Jacobs, "Tuinieren in de stad: het potentieel van de Kruidtuin in Mechelen" (Masterproef UHasselt, Faculteit Architectuur en Kunst, 2022)
- Kruidtuin (<https://www.mechelen.be/parken-en-tuinen/kruidtuin>)